

آفرینش از اوست
اوست

که آفرینش از اوست
به نام خداوندی

آفرینش از اوست
خداوندی که آفرینش
به نام

دانشگاه یزد

دانشکده هنر و معماری

گروه شهرسازی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد طراحی شهری

بازآفرینی مبتنی بر فرهنگ در طراحی شهری مرکز
شهر

نمونه موردی: مرکز شهر شیراز، مجموعه کریمخانی
زند

استاد راهنما: دکتر حمید محمدی

استاد مشاور: دکتر محمدرضا نقصان محمدی ، دکتر محمد سعید ایزدی

پژوهش و نگارش: ساره نجوا

اسفند ۱۳۹۱

تقدیم بہ پدرم کہ لمس حضورش گرما بخش زندگی است
و روح مادرم کہ با من بود ...

اینجانب بر خود وظیفه میدانم که در کسوت شاگردی،

از جناب آقای **دکتر حمید محمدی** استاد راهنمای خود کمال تقدیر و تشکر را به عمل آورم ،

چراکه رهنمودهای مدیرانه ایشان در طی پژوهش به من آموخت که چگونه بیاموزم و آموخته‌هایم

را پایان نامه‌ای سازمان که اول نامه فرداست.

از مساعدت‌های بی دریغ جناب آقای **دکتر محمدسعید ایزدی** سپاسگذار باشم، چراکه خود را

مدیون زحمات دلسوزانه ایشان میدانم.

همچنین، مراتب تشکر خود را از جناب آقای **دکتر محمدرضا تقصان محمدی** و **دکتر حسین نورمحمدزاد** به خاطر

زحماتشان در طی پژوهش ابراز نمایم.

چکیده

رشد شتابان شهرنشینی و مدرنیسم در طی دهه‌های اخیر بیش از همه، مراکز تاریخی شهرها را نشانه گرفته‌اند و مهمترین پیامد منفی آنها پدیده "بی‌مکانی" در بافت تاریخی بوده است. از این رو طراحی شهری در بافت تاریخی امروزه بیش از هر چیز به "ساخت مکان" توجه دارد و هدف از این طراحی ایجاد "مکان منحصر به فرد" در مرکز شهر است. بازآفرینی مبتنی بر فرهنگ نیز با استفاده از کشف سرمایه نمادین شهرها می‌کوشد تا قابلیت رقابت فضا و قدرت جذب شهروندان، گردشگران و سرمایه‌گذاران را فراهم کند.

مرکز کهن و ارزشمند شهر شیراز که به عنوان پایتخت فرهنگی ایران قلمداد می‌شود، با توجه پیشینه غنی تاریخی و فرهنگی و دانه‌های شاخص در سطح ملی و بین‌المللی، بستر مناسبی برای استفاده از فرهنگ بعنوان کاتالیزور در بازآفرینی محسوب می‌شود. این تحقیق بر آن است تا رابطه بازآفرینی و فرهنگ متناسب با هر یک از سطوح سلسله‌مراتبی مرکز شهر را با یک نگاه سیستماتیک و در بعد مکان با هدف دستیابی به موارد زیر ارائه دهد:

- احیاء مرکز شهر با استفاده از پتانسیل‌های موجود
- تبدیل مجموعه به یک مکان منحصر به فرد مرکز شهر
- استفاده از فرهنگ به عنوان کاتالیست توسعه و مولد بازآفرینی
- تبدیل مجموعه به مقصد گردشگری در مقیاس منطقه‌ای و ملی

برای این منظور، سؤالات تحقیق در گزاره‌های زیر تدوین شده‌اند:

(۱) مدل‌های رابطه بازآفرینی/ فرهنگ در مرکز تاریخی شهر کدامند و در چه سطوحی

کاربرد دارند؟

(۲) ویژگی مکان منحصر به فرد مجموعه کریمخانی زند در بعد مکان، متوجه چه

عواملی است؟

(۳) سیاست‌های بازآفرینی مبتنی بر فرهنگ در طراحی شهری مجموعه کریمخانی

زند شامل چه مواردی می‌شود؟

برای پاسخگویی به سؤالات، مطالب در پنج فصل آورده شده‌اند. فصل یک طرح تحقیق، فصل دو مبانی نظری، فصل سه بررسی تجارب ایران و جهان، فصل چهار بازساخت و سنجش بستر طراحی و فصل پنج طراحی شهری مجموعه کریمخانی زند را شامل می‌شود. این تحقیق پژوهشی کیفی است که در آن از چهار تکنیک مصاحبه، مشاهده، گردآوری اسناد و مدارک و ترسیم کروکی استفاده شده است.

راهبردهای "بازآفرینی فرهنگی" در بافت تاریخی مرکز شهر شیراز، سیاست "بازآفرینی مبتنی بر فرهنگ" در مجموعه فرهنگی تاریخی کریمخانی زند و راهکارهای "بازآفرینی و فرهنگ" تک بناها و فضاهای شاخص شهری به جای مانده از قدیم هر کدام در یک فرآیند رفت و برگشتی سیستماتیک در ایجاد یک مکان منحصر به فرد نقش بسزائی دارند و "مکان" با مؤلفه های کالبد، کارکرد و معنا در هر یک از این سطوح بنیان مطالعات بازآفرینی است و رابطه بهم خورده دو وجهی و سه وجهی هر کدام از مؤلفه ها نشانگر بروز مسأله‌ای است، که بازآفرینی باید در صدد رفع آن باشد.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۳	۱. فصل اول: طرح تحقیق .....
۳	۱-۱- مقدمه .....
۴	۲-۱- بیان مسأله .....
۶	۳-۱- اهمیت و ضرورت موضوع .....
۶	۱-۳-۱- اهمیت موضوعی تحقیق .....
۷	۲-۳-۱- اهمیت موضعی تحقیق .....
۸	۴-۱- سوالات تحقیق .....
۸	۵-۱- اهداف تحقیق .....
۹	۶-۱- محدودیت تحقیق .....
۱۰	۷-۱- روش تحقیق .....
۱۱	۱-۷-۱- فلسفه تحقیق .....
۱۲	۲-۷-۱- تئوری تحقیق .....
۱۲	۳-۷-۱- راهبرد تحقیق .....
۱۳	۴-۷-۱- رویه انجام تحقیق (تکنیک‌ها و ابزارها) .....
۱۳	۸-۱- پیشینه تحقیق .....
۱۵	۹-۱- ساختار رساله .....
۱۶	۱۰-۱- کلیدواژه‌ها .....

۱۶	..... تعاریف	۱۱-۱
۱۶	..... Culture: فرهنگ	۱-۱۱-۱
۱۷	..... Regeneration	۲-۱۱-۱: بازآفرینی
۱۸	..... culture-led regeneration:	۳-۱۱-۱: بازآفرینی مبتنی بر فرهنگ
۲۰	..... city center:	۴-۱۱-۱: مرکز شهر
۲۳	..... فصل دوم: مبانی نظری	۲
۲۳	.....	۱-۲- مروری بر سیر تحولات مرمت شهری
۲۳	.....	۱-۲-۱- دوره گذار اول، جنگ جهانی دوم تا دهه ۷۰ میلادی
۲۵	.....	۲-۱-۲- دوره گذار دوم، دهه ۷۰ تا ۹۰ میلادی
۲۶	.....	۳-۱-۲- دوره گذار سوم، دهه ۹۰ تا اکنون
۲۹	.....	۴-۱-۲- سیر تحولات مرمت شهری در ایران
۳۱	.....	۵-۱-۲- جمع‌بندی مطالعات سیر تحولات مرمت شهری
۳۲	.....	۲-۲- مقوله‌ای مهم در مرکز شهر: مصرف فضا و لزوم توجه به فرهنگ
۳۲	.....	۱-۲-۲- مصرف فضا
۳۵	.....	۲-۲-۲- انواع فضای مصرف
۳۷	.....	۳-۲-۲- مصرف فضا و لزوم توجه به فرهنگ
۴۰	.....	۴-۲-۲- بازآفرینی و مصرف فضا
۴۱	.....	۳-۲- طراحی شهری در مرکز شهر و نقش فرهنگ
۴۵	.....	۴-۲- ارتباط فرهنگ و بازآفرینی
۴۷	.....	۱-۴-۲- مدل "بازآفرینی مبتنی بر فرهنگ"

۴۸	.....مدل "بازآفرینی فرهنگی"
۴۹	.....مدل "بازآفرینی و فرهنگ"
۵۰	.....مقایسه بین سه مدل ارتباط فرهنگ و بازآفرینی
۵۵	.....نقش طراحی شهری در بازآفرینی/فرهنگ
۵۸	.....مقوله‌های مشترک در مدل‌های ارتباط بازآفرینی و فرهنگ
۵۸	.....۱-۶-۲- ساختمانهای شاخص و شهرهای فرهنگ
۵۹	.....۲-۶-۲- محرک‌های فرهنگی
۶۰	.....۳-۶-۲- مجموعه‌ها و محله‌های فرهنگی
۶۰	.....۱-۳-۶-۲- خصوصیات مجموعه‌ها و محله‌های فرهنگی
۶۲	.....۲-۳-۶-۲- کیفیت مکان در بازآفرینی/فرهنگ
۶۳	.....۷-۲- مکان در مجموعه‌های فرهنگی
۶۴	.....۱-۷-۲- مشخصات مجموعه‌های فرهنگی در بعد مکان
۶۹	.....۱-۱-۷-۲- کارکرد فرهنگی
۷۱	.....۲-۱-۷-۲- کالبد فرهنگی
۷۲	.....۳-۱-۷-۲- معنای فرهنگی
۷۷	.....۸-۲- سطوح مورد مطالعه و بازآفرینی/فرهنگ
۷۸	.....۱-۸-۲- سطح یک: مرکز شهر و راهبردهای بازآفرینی فرهنگی
۷۸	.....۲-۸-۲- سطح دو: محله یا مجموعه فرهنگی و بازآفرینی مبتنی بر فرهنگ
۷۹	.....۳-۸-۲- سطح سه: ساختمانها و فضاهای شاخص، بازآفرینی و فرهنگ
۸۰	.....۹-۲- جمع‌بندی

۸۵	.....۳.فصل سوم: بررسی تجارب جهان و ایران.....
۸۶	.....۳-۱- "قلب تپنده شهر" مرکز شهر شفیلد
۸۶	.....۳-۱-۱- روش مطالعه تجربه در شفیلد
۸۷	.....۳-۱-۲- خلاصه گزارش (Compendium)
۹۲	.....۳-۱-۳- شناخت بصری بستر مرکز شهر شفیلد
۹۷	.....۳-۱-۴- پیش‌بینی الزامات طرح: بیان مسأله‌ها
۹۷	.....۳-۱-۵- سناریوی طرح
۹۸	.....۳-۱-۶- پیشنهادات
۹۹	.....۳-۱-۷- میزان مداخله
۹۹	.....۳-۱-۸- تحلیل مرکز شهر شفیلد
۱۰۰	.....۳-۱-۹- یک پروژه موردی در مرکز شهر:قلب تپنده شهر
۱۰۵	.....۳-۲- بیلباو
۱۰۶	.....۳-۲-۱- بازآفرینی در بیلباو
۱۰۸	.....۳-۳- مقایسه تطبیقی دو تجربه شفیلد و بیلباو
۱۰۹	.....۳-۳-۱- مقایسه راهبردهای بازآفرینی
۱۱۱	.....۳-۴- تجربه ایرانی: میدان عتیق اصفهان
۱۱۳	.....۳-۴-۱- طرح احیاء میدان: مهندسین مشاور نقش جهان-پارس
۱۱۵	.....۲-۵- جمع‌بندی و نتیجه‌گیری از بررسی تجارب
۱۱۹	.....۴.فصل چهارم: بازشناخت و سنجش بستر طراحی
۱۱۹	.....۴-۱- فرآیند طراحی شهری و سطوح مورد مطالعه در مدل‌های بازآفرینی/فرهنگ

۱۲۳	..... ۲-۴- شناخت رویه‌ای وضعیت
۱۲۴	..... ۱-۲-۴- معرفی بستر
۱۲۵	..... ۱-۱-۲-۴- شیراز و رویدادهای فرهنگی
۱۲۷	..... ۲-۱-۲-۴- مجموعه کریمخان زند
۱۲۸	..... ۳-۲-۴- بررسی سیر تحول تاریخی
	..... ۱-۳-۲-۴- جمع‌بندی حاصل از بررسی سیر تحولات تاریخی مرکز شهر تا قبل از دوران
۱۳۸	..... معاصر
۱۳۹	..... ۲-۳-۲-۴- سیر تحولات بافت تاریخی مرکز شهر شیراز در دوران معاصر
۱۴۱	..... ۴-۲-۴- بررسی اسناد فرادست
۱۴۲	..... ۱-۴-۲-۴- نقش شهر شیراز در اسناد فرادست
۱۴۵	..... ۲-۴-۲-۴- نقش بافت تاریخی مرکز شهر شیراز در اسناد فرادست
۱۴۸	..... ۳-۴- بیانیه چشم‌انداز مقدماتی
۱۴۸	..... ۴-۴- سنجش ماهوی وضعیت: ابعاد چندگانه طراحی شهری
۱۵۱	..... ۱-۴-۴- بعد ریخت‌شناسی شهری
۱۵۱	..... ۱-۱-۴-۴- فرم کالبدی
۱۶۵	..... ۲-۱-۴-۴- کاربری
۱۸۴	..... ۳-۱-۴-۴- حرکت و دسترسی
۱۹۴	..... ۲-۴-۴- بعد اجتماعی
۱۹۴	..... ۱-۲-۴-۴- انواع فضاها و دسترسی عموم
۱۹۵	..... ۲-۲-۴-۴- قرارگاه‌های رفتاری و پاتوق‌ها
۱۹۶	..... ۳-۲-۴-۴- ایمنی و امنیت

- ۲۰۱ ..... ۴-۲-۴-۴- مراسم و آئین‌ها
- ۲۰۲ ..... ۳-۴-۴- بعد بصری
- ۲۰۲ ..... ۱-۳-۴-۴- ارزش سبکی و معماری
- ۲۰۳ ..... ۲-۳-۴-۴- منظر شبانه
- ۲۰۴ ..... ۳-۳-۴-۴- محوطه‌آرائی
- ۲۰۵ ..... ۴-۳-۴-۴- منظر عینی
- ۲۰۶ ..... ۵-۳-۴-۴- منظر ذهنی
- ۲۰۶ ..... ۴-۴-۴- بعد ادراکی
- ۲۰۷ ..... ۱-۴-۴-۴- سازمان فضائی و تصویر ذهنی محیط
- ۲۰۷ ..... ۲-۴-۴-۴- حس تعلق به مکان
- ۲۱۳ ..... ۵-۴-۴- بعد مکان،نگرشی یکپارچه
- ۲۱۳ ..... ۱-۵-۴-۴- سطح یک: بافت تاریخی شهر شیراز(منطقه ۸)
- ۲۱۵ ..... ۲-۵-۴-۴- سطح دو: مکان و محدوده مجموعه کریمخانی زند
- ۲۱۷ ..... ۳-۵-۴-۴- سطح سه:ساختمانها و فضاهای شاخص ارزشمند مجموعه
- ۲۳۹ ..... ۴-۵-۴-۴- عناصر با قابلیت شاخص شدن
- ۲۴۰ ..... ۵-۴-۴- سنجش وضعیت: جدول SWOT

۵. فصل پنجم: طراحی شهری مجموعه کریمخان زند و بازآفرینی مبتنی بر

- ۲۶۱ ..... فرهنگ
- ۲۶۱ ..... ۱-۵- بیانیه چشم انداز
- ۲۶۳ ..... ۲-۵- تدوین اهداف و ارائه راهبرد و سیاست‌ها در مجموعه کریمخانی زند

- ۲۶۳ ..... ۵-۲-۱- هدف ۱ : مرکز شهر به عنوان مکان نمود پایتخت فرهنگی و ادبی
- ۲۶۴ ..... ۵-۲-۲- هدف ۲: قلب تپنده شهر در مرکز شهر
- ۲۶۵ ..... ۵-۲-۳- هدف ۳: مجموعه کریمخان زند بعنوان مکان منحصر به فرد تاریخی-فرهنگی
- ۲۶۶ ..... ۵-۲-۴- هدف ۴: مکان تاریخی-فرهنگی مرکز شهر به عنوان فضای مصرف
- ۲۶۷ ..... ۵-۲-۵- راهکارهای پیشنهادی برای عناصر شاخص موجود در مجموعه
- ۲۷۲ ..... ۵-۳- تدوین ساختار حوزه‌های طراحی، معرفی حوزه‌های عام و حوزه‌های ویژه طراحی
- ۲۷۵ ..... ۵-۴- تدوین دیاگرام راهبردی
- ۲۷۵ ..... ۵-۵- ارائه گزینه‌های مفهومی در مجموعه کریمخانی زند
- ۲۷۶ ..... ۵-۶- ارائه چارچوب طراحی شهری
- ۲۷۹ ..... ۵-۶-۱- الگوی فرم کالبدی
- ۲۷۹ ..... ۵-۶-۲- الگوی کاربری
- ۲۸۱ ..... ۵-۶-۳- الگوی حرکت و دسترسی
- ۲۹۱ ..... ۵-۶-۴- الگوی فضاهای همگانی
- ۲۹۱ ..... ۵-۶-۵- الگوی بصری
- ۲۹۳ ..... ۵-۶-۶- الگوی سازمان فضائی محیط
- ۳۰۳ ..... ۵-۷- طرح جامع سه بعدی
- ۳۱۱ ..... ۵-۷-۱- حوزه یک، میدان فرهنگ و عمارت دیوانخانه
- ۳۱۷ ..... ۵-۷-۲- حوزه چهار، چهارباغ نظر
- ۳۱۸ ..... ۵-۷-۳- حوزه هشت، جلوخان مسجد وکیل
- ۳۲۲ ..... ۵-۷-۴- حوزه ده، خیابان زند باریک
- ۳۳۱ ..... ۵-۸- نتیجه‌گیری

فهرست جداول

صفحه

عنوان

۲۵	جدول ۱-۲: دوره گذار اول مرمت شهری و مؤلفه‌های مکان.....
۲۶	جدول ۲-۲: دوره گذار دوم مرمت شهری و مؤلفه‌های مکان.....
۲۸	جدول ۳-۲: دوره گذار سوم مرمت شهری و مؤلفه‌های مکان.....
۳۹	جدول ۴-۲: نظریه پردازان مطرح در مصرف فضا و لزوم توجه به فرهنگ.....
۵۱	جدول ۵-۲: انواع مدل‌های بازآفرینی/ فرهنگ.....
۵۳	جدول ۶-۲: مروری بر اثبات ارتباط فرهنگ با بازآفرینی.....
۶۸	جدول ۷-۲: مکان در مجموعه‌های فرهنگی.....
۷۰	جدول ۸-۲: کارکرد فرهنگی در بعد مکان.....
۷۱	جدول ۹-۲: کالبد فرهنگی در بعد مکان.....
۷۴	جدول ۱۰-۲: معنای فرهنگی در بعد مکان.....
۷۵	جدول ۱۱-۲: مکان فرهنگی.....
۸۸	جدول ۱-۳: اهداف طراحی شهری مرکز شهر شفیلد.....
۹۱	جدول ۲-۳: مطالعه بستر طراحی شهری مرکز شهر شفیلد.....
۹۶	جدول ۳-۳: تکنیک‌های شناخت در مرکز شهر شفیلد.....
۹۹	جدول ۴-۳: تحلیل در فرآیند طراحی شهری مرکز شهر شفیلد.....
۱۰۳	جدول ۵-۳: قلب تپنده شهر شفیلد و فاکتورهای تأثیرگذار.....
۱۱۰	جدول ۶-۳: نقد آثار بازآفرینی مبتنی بر فرهنگ در شفیلد و بیلباتو در بعد مکان.....

۱۴۲	جدول ۱-۴: نقش شهر شیراز در اسناد فرادست .....
۱۴۳	جدول ۲-۴: اسناد فرادست و نحوه تأثیر آنها بر مرکز تاریخی شهر .....
۱۴۷	جدول ۳-۴: نقش بافت تاریخی مرکز شهر در اسناد فرادست .....
۱۶۵	جدول ۴-۴: سطوح و سرانه کاربریهای شهری بر مبنای طبقه‌بندی LBCS .....
۱۶۶	جدول ۵-۴: کاربریهای موجود در محدوده کریمخان زند .....
	جدول ۶-۴: مقایسه تطبیقی سطوح و سرانه‌های شهری کاربریهای تأثیرگذار در بازآفرینی مبتنی بر
۱۸۳	فرهنگ بر مبنای طبقه‌بندی طرح تفصیلی و وضع موجود .....
۲۱۴	جدول ۷-۴: مؤلفه‌های مکان در مرکز شهر .....
۲۱۶	جدول ۸-۴: مؤلفه‌های مکان در مجموعه کریمخان زند .....
۲۱۹	جدول ۹-۴: مؤلفه‌های مکان در ارگ کریمخان .....
۲۲۳	جدول ۱۰-۴: مؤلفه‌های مکان در باغ نظر .....
۲۲۶	جدول ۱۱-۴: مؤلفه‌های مکان در بازار وکیل .....
۲۲۸	جدول ۱۲-۴: مؤلفه‌های مکان در سرای فیل .....
۲۲۹	جدول ۱۳-۴: مؤلفه‌های مکان در سرای گمرک و احمدی .....
۲۳۰	جدول ۱۴-۴: مؤلفه‌های مکان در سرای روغنی .....
۲۳۳	جدول ۱۵-۴: مؤلفه‌های مکان در مسجد وکیل .....
۲۳۴	جدول ۱۶-۴: مؤلفه‌های مکان در حمام وکیل .....
۲۳۵	جدول ۱۷-۴: مؤلفه‌های مکان در آب انبار .....
۲۳۷	جدول ۱۸-۴: مؤلفه‌های مکان در بانک ملی .....

۲۳۹	..... جدول ۴-۱۹: مؤلفه‌های مکان در خیابان زند باریک.....
۲۴۱	..... جدول ۴-۲۰: تحلیل ریخت شناسی .....
۲۴۵	..... جدول ۴-۲۱: تحلیل اجتماعی .....
۲۴۷	..... جدول ۴-۲۲: تحلیل بصری .....
۲۴۹	..... جدول ۴-۲۳: تحلیل ادراکی .....
۲۵۱	..... جدول ۴-۲۴: تحلیل یکپارچه مکان .....
۲۶۱	..... جدول ۵-۱: چارچوب بیانیه چشم‌انداز .....
۳۱۱	..... جدول ۵-۲: بعد مکان در حوزه یک طراحی .....
۳۱۷	..... جدول ۵-۳: بعد مکان در حوزه چهار طراحی .....
۳۲۱	..... جدول ۵-۴: بعد مکان در حوزه هشت طراحی .....
۳۲۳	..... جدول ۵-۵: بعد مکان در حوزه ده طراحی .....
۳۳۳	..... جدول ۵-۶: ویژگی‌های مکان منحصر به فرد مجموعه کریمخان زند .....

فهرست تصاویر

صفحه

عنوان

۱۰	تصویر ۱-۱: ساختار سلسله مراتبی تحقیق.....
۷۷	تصویر ۱-۲: سطوح سلسله مراتبی طراحی شهری.....
۹۰	تصویر ۱-۳: توپوگرافی شهر شفیلد .....
۹۱	تصویر ۲-۳: پلان تپه ها و رود دره‌های مرکز شهر شفیلد .....
۹۵	تصویر ۳-۳: فضاهای عمومی و رابط بین آنها در مرکز شهر شفیلد .....
۹۵	تصویر ۳-۴: به ترتیب از سمت چپ به راست: پیس گاردن، فضای سبز دوانشایر، میدان شف .....
۱۰۰	تصویر ۳-۵: موقعیت قلب تپنده شهر در شفیلد .....
۱۰۱	تصویر ۳-۶: پیس گاردن .....
۱۰۱	تصویر ۳-۷: نمایی از وینتر گاردن در طراحی شهری مرکز شهر .....
۱۰۲	تصویر ۳-۸: طرح سه بعدی پیشنهادی برای قلب تپنده شهر با نمایی از پیس گاردن در مرکز .....
۱۰۴	تصویر ۳-۹: فضای داخلی پیس گاردن .....
۱۰۴	تصویر ۳-۱۰: فضای بیرونی پیس گاردن .....
۱۰۵	تصویر ۳-۱۱: کشتی‌سازی و صنعت در طول رودخانه نروپون .....
۱۰۶	تصویر ۳-۱۲: تخریب زیست محیطی و زمینهای متروک کناره آب .....
۱۰۷	تصویر ۳-۱۳: محدوده ابلندوبارا قبل و بعد از ساخت موزه گوگنهام .....
۱۱۱	تصویر ۳-۱۴: تغییرات کالبدی میدان عتیق اصفهان در طول تاریخ .....

- تصویر ۳-۱۵: موقعیت فعلی میدان عتیق اصفهان در شهر ۱۱۲
- تصویر ۳-۱۶: طرح میدان عتیق اصفهان ۱۱۳
- تصویر ۳-۱۷: طرح سه بعدی میدان عتیق اصفهان ۱۱۵
- تصویر ۴-۱: سلسله مراتب مرکز شهر ۱۱۹
- تصویر ۴-۲: موقعیت بافت تاریخ مرکز شهر و مجموعه کریمخان زند ۱۲۳
- تصویر ۴-۳: جشن بالن‌ها به مناسبت روز شیراز، ادیبهشت ۱۳۸۸ ..... ۱۲۶
- تصویر ۴-۴: حضور پررنگ مردم در فضای عمومی شهر در یک شامگاه پائیزی (دروازه قرآن، ضبط پخش زنده شبکه تلویزیونی فارس) ۱۲۷
- تصویر ۴-۵: مجموعه کریمخان زند ۱۲۸
- تصویر ۴-۶: شهر شیراز و موقعیت بافت تاریخی ۱۲۹
- تصویر ۴-۷: تصویر شماتیک اولیه شهر شیراز ۱۳۰
- تصویر ۴-۸: همپوشانی شکل شماتیک شهر نوبنیاد اسلامی شیراز با تصویر هوایی بافت تاریخی ۱۳۲
- تصویر ۴-۹: همپوشانی شکل شماتیک شهر شیراز در دوره اتابکان با تصویر هوایی بافت تاریخی ۱۳۴
- تصویر ۴-۱۰: همپوشانی شکل شماتیک شهر شیراز در دوره صفویان با تصویر هوایی بافت تاریخی ۱۳۵
- تصویر ۴-۱۱: همپوشانی شکل شماتیک شهر شیراز در دوره زندیان با تصویر هوایی بافت تاریخی ۱۳۷
- تصویر ۴-۱۲: پهنه‌های عملکردی شهر شیراز ۱۴۵
- تصویر ۴-۱۳: محدوده کریمخان زند و عناصر شاخص درون آن ۱۴۸
- تصویر شماره ۴-۱۴: به ترتیب از راست به چپ، گذران اوقات فراغت تابستانی در فضای سبز جلوی ارگ و صف مردم برای خرید بستنی و فالوده در محدوده کریمخان زند در یک روز میان هفته ۱۹۵

- تصویر ۴-۱۵: مراسم کارناوال به مناسبت هزاره فردوسی در خیابان‌های زند و داریوش، اسفند ۱۳۱۳ ..... ۲۰۱
- تصویر ۴-۱۶: مراسم تعزیه ماه محرم در محوطه اطراف ارگ کریمخان ۲۰۲
- تصویر ۴-۱۷: نقوش تزئینی در بازار ۲۰۳
- تصویر ۴-۱۸: سیمای شبانه محدوده ۲۰۴
- تصویر ۴-۱۹: اغتشاش بصری ایجاد شده توسط هواکش‌های حجیم زیرگذر زند ۲۰۵
- تصویر ۴-۲۰: ساختار کالبدی منسجم مجموعه در دوره زندیه ۲۱۵
- تصویر ۴-۲۱: زندانیان مستقر در ارگ کریمخان در دهه ۳۰ ..... ۲۱۸
- تصویر ۴-۲۲: ارگ کریمخان و موقعیت آن در سایت ۲۱۹
- تصویر ۴-۲۳: کروکی داخل ارگ ۲۲۰
- تصویر ۴-۲۴: نمایی از ارگ کریمخان و میدان توپخانه در دوره قاجاریه ۲۲۰
- تصویر ۴-۲۵: نماز ظهر تابستان و اعدام در میدان توپخانه دوره قاجار ۲۲۱
- تصویر ۴-۲۶: آذین‌بندی نقارخانه واقع در میدان توپخانه، سال ۱۲۷۹ ..... ۲۲۲
- تصویر ۴-۲۷: باغ نظر و موقعیت آن در سایت ۲۲۲
- تصویر ۴-۲۸: کروکی خیابان زند باریک و باغ نظر ۲۲۳
- تصویر ۴-۲۹: بازار در اواسط دهه ۳۰ (راسته مس‌گرها) ۲۲۴
- تصویر ۴-۳۰: بازار وکیل ۲۲۵
- تصویر ۴-۳۱: کروکی راسته اصلی بازار جنوبی (بازار پارچه فروشها) ۲۲۵
- تصویر ۴-۳۲: بازار وکیل و موقعیت قرارگیری آن در سایت ۲۲۶
- تصویر ۴-۳۳: سرای فیل و موقعیت آن در سایت ۲۲۷
- تصویر ۴-۳۴: کاروانسرای گمرک در دوره قاجار ۲۲۸
- تصویر ۴-۳۵: سرای گمرک و احمدی و موقعیتشان در سایت ۲۲۹

- تصویر ۴-۳۶: سرای روغنی و موقعیت آن در سایت ۲۳۱
- تصویر ۴-۳۷: مراسم مذهبی در مسجد وکیل در دوره قاجاریه ۲۳۱
- تصویر ۴-۳۸: کروکی جلوخان مسجد وکیل و ورودی راسته فرش فروشهای بازار ۲۳۲
- تصویر ۴-۳۹: مسجد وکیل و موقعیت آن در سایت ۲۳۲
- تصویر ۴-۴۰: حمام وکیل و موقعیت آن در سایت ۲۳۴
- تصویر ۴-۴۱: آب‌انبار و موقعیت آن در سایت ۲۳۵
- تصویر ۴-۴۲: بانک ملی و موقعیت آن در سایت ۲۳۷
- تصویر ۴-۴۳: کروکی بانک ملی و خیابان زند باریک ۲۳۷
- تصویر ۴-۴۴: خیابان شاهپور (۲۲ بهمن امروزی) در پشت ارگ در سال ۱۳۰۷ که موقعیت عکاسی مرحوم
چهره‌نگار در گوشه سمت چپ تصویر می‌باشد ۲۳۸
- تصویر ۴-۴۵: فلکه شهرداری در اوائل دهه ۴۰ ..... ۲۳۸
- تصویر ۴-۴۶: خیابان زند باریک و موقعیت آن در سایت ۲۳۹
- تصویر ۵-۱: آلترناتیو شماره ۱ ..... ۲۷۵
- تصویر ۵-۲: آلترناتیو شماره ۲ ..... ۲۷۵
- تصویر ۵-۳: طرح سه بعدی مجموعه کریمخان زند ۳۰۵
- تصویر ۵-۴: مقطع نمای شرقی _ غربی مجموعه زند ۳۰۷
- تصویر ۵-۵: مقطع نمای شمالی _ جنوبی مجموعه زند ۳۰۷
- تصویر ۵-۶: کروکی از طرح مجموعه کریمخان زند ۳۰۹
- تصویر ۵-۷: کروکی میدان فرهنگ با دورنمایی از بازار ۳۰۹